

Kontexty x reálné vztahy

Je třeba důsledně a systematicky rozlišovat mezi vztahy „reálnými“, tj. vztahy, které se vskutku dějí, odehrávají, mají svůj průběh atd., a mezi vztahy konstruovanými a nevstupujícími přímo do dějů, i když se ukazují nebo mohou ukazovat jako závažné. Je to kupříkladu zřetelně vidět, když se ptáme, jaké je postavení a jaká je „úloha“ či „role“ vodíku nebo uhlíku či kyslíku ve „světě“. Na jedné straně „víme“ (jsme odborníky ujišťováni), že svět byl původně po hmotné stránce tvořen jen vodíkem a héliem, a že dosud navzdory všem procesům tvorby vyšších prvků je stále z největší části tvořen těmito základními prvky (i když se přitom o heliu příliš často nemluví, protože je chemicky dost nezajímavé). Teprve vlivem gravitace ve stále zahuštěnějších mracích plynu (především vodíku) dochází nejprve ke „spalování“ vodíku na hélium formou tzv. fúze. Taková fúze však pokračuje dál, z hélia vznikají další prvky, zvláště pak uhlík a kyslík. Uhlíku jsou ve vesmíru proto značná množství, ostatně podobně jako vody. Potud tedy ony „reálné vztahy“ mezi nejlehčími (a nejstaršími) prvky. Naproti tomu třeba to, jaký význam má uhlík nebo voda pro život (rozumí se pro život ve vesmíru, tedy také jaký význam má život sám ve vesmíru), je záležitostí našich myšlenkových konstrukcí, neboť vůbec nevíme, vykytuje-li se život (vyskytují-li se živé bytosti) ještě v jiných hvězdných systémech, v jiných galaxiích atd. Je to jeden z příkladů nelegitimních generalizací, případně chybných úsudků z malého počtu na veliký (tedy mylného zobecňování). Zároveň to je dokladem směšování vztahů „reálných“ (tj. pozorovatelných o ověřitelných zkušenostech) a vztahů modelových, tj. konstruovaných jako ideální, ale aplikované bez opatrnosti na realitu, „reálnou“ skutečnost. – Snad lze ještě dodat následující: původní rečsp. Základní chybou je předpoklad, že můžeme přísně logicky pracovat tam, kde mylně předpokládáme izolovanost objektů, kde však hraje stále jistou (někdy nepatrnou, jindy však obrovskou) úlohu detailní odlišnost, která může překvapivě nabýt rozhodujícího vlivu.

(Písek, 160104-1.)